

Vegetasjonsutforming for trygghet i parker

Vegetasjonen i parker bør utformes slik at den gir god sikt og dermed reduserer utrygghet og øker bruk. Tiltaket beskriver et verktøy som omfatter (1) *identifisering* av utrygghetsskapende steder i parker og grøntområder, (2) *analyse av den lokale situasjonen* sammen med brukere og (3) *gjennomføring av forbedringer* gjennom endringer i vegetasjonsutforming. Av hensyn til trygghetsfølelse bør høy og tett vegetasjon langs gang- og oppholdsarealer vanligvis unngås.

1 Problem og formål

Parker og grøntarealer i by bidrar til folks helse og trivsel. Utover å være byens grønne lunger som bidrar med lys og luft, er de arenaer for sosiale møter, fysisk aktivitet og sanseopplevelser. Dessverre kan parker også oppleves skumle og utrygge og være en arena for kriminalitet, særlig når det er mørkt. Opplevelsen av utrygghet kan begrense parkbruken (Elheim 2012, Evensen m. fl. 2018, Jansson et. al. 2013, Hjorthol m. fl. 2014, Meyer m. fl. 2019, Sreetheran og van den Bosch 2014).

Vegetasjonens utforming påvirker sikt, muligheter til å bli sett, til å skjule seg og muligheten for å komme unna om noe ubehagelig skulle skje. Alle disse tingene påvirker

trygghetsfølelsen og er derfor viktige å ta i betraktning når en skal planlegge og vedlikeholde parker (Meyer m. fl. 2019).

2 Beskrivelse av tiltaket

Opplevelsen av vegetasjon påvirkes av for eksempel topografi, lysforhold, årstid og art. Vegetasjonsutformingen må derfor alltid tilpasses stedet. Trygghetsfølelsen vil også variere med brukergruppen, og en god analyse bør derfor ta hensyn til ulike brukeres perspektiv og behov.

NMBU har utviklet et verktøy for å kartlegge og utvikle en stedsspesifikk tilnærming for å fremme opplevelsen eller følelsen av trygghet i grøntområder. Verktøyet kan fås ved forespørsel til [Helena Nordh](#) og [Katinka Horgen Evensen](#). Verktøyet tar for seg følgende trinn: *identifisering, systematisk evaluering, analyse og utvikling* av trygghetstiltak:

1. *Identifisering* handler om å skaffe kunnskap om hva som påvirker trygghetsfølelsen til beboerne samt å identifisere utrygghetsskapende steder i grøntområdet.
2. *Systematisk evaluering* innebærer å besøke de identifiserte utrygghetsskapende stedene sammen med brukere og vurdere det fysiske miljøet basert på forhandsdefinerte utsagn som favner trygghetsopplevelser (slik som sikt, mulighet til å komme seg bort, og generell trygghetsfølelse).
3. *Analyse og utvikling* av trygghetstiltak, omfatter analyse av trinn 1 og 2, samt oppsummering av opplevelser/besvarelser for å komme frem til stedsspesifikke tiltak for å øke trygghetsfølelsen i parken.

Typiske tiltak for å øke tryggheten er endring av type planter, høyde, tetthet og plassering av vegetasjon. Høy og tett vegetasjon langs gang- og oppholdsarealer bør vanligvis unngås fordi det kan:

1. skape skygger som begrenser sikten og dermed reduserer trygghetsfølelsen og/eller
2. skape mulige skjulesteder for kriminelle handlinger.

I Oslo opererer kommunen med en anbefaling om at busker ikke bør overstige 1.20 cm i bakkant av benker (Evensen m.fl. 2018).

3 Supplerende tiltak

Opplevelsen av vegetasjon påvirkes av belysning. God belysning av gang- og sykkelveier gjennom parken er viktig for trygghetsopplevelsen. Belysning av vegetasjon kan bidra til færre potensielle skjulesteder, gi bedre sikt og forbedre helhetsinntrykket av området. Belysning av vegetasjon kan også være et alternativt tiltak der vegetasjonen ikke kan beskjæres (for eksempel på grunn av verneverdi). For mer om dette, se [Belysning av gangarealer](#).

Dersom tryggheten langs en gang- og sykkelvei gjennom parken oppleves problematisk, kan man vurdere å anlegge alternative ruter i parken, eventuelt alternative ruter utenfor parken.

Vegetasjonsutforming kan også sees i sammenheng med utplassering av parkmøbler, både møbler som legger til rette for hvile ([Benker og hvileplasser](#)) og møbler som legger til rette for aktivitet ([Aktivitetsskapende bymøbler](#)).

4 Hvor er tiltaket egnet

God utforming av vegetasjon langs gang- og sykkelveier gjennom parker og grøntområder er særlig viktig.

Verktøyet for analyse av opplevd trygghet er rettet mot rehabilitering og utvikling av eksisterende parker og grøntområder, men kan også brukes ved etablering av nye parker.

5 Bruk av tiltaket - Eksempler

Verktøyet til NMBU er basert på erfaringer fra en rekke mindre studier utført i Torshovdalen i samarbeid med Oslo kommune. NMBU har hatt trygghetsvandring med beboere, en workshop med ansatte i grøntmiljøforvaltning, og målt trygghetsopplevelse blant brukere før og etter at kommunen klippet ned vegetasjonen langs en gang- og sykkelvei. Se figur 1 og 2.

[Vegetasjon som hindrer sikt.](#)

[Kilde: NMBU](#)

Figur 1: Torshovdalen i Oslo før klipping av vegetasjon ved siden av gangveg. Foto NMBU

Figur 2: Torshovdalen i Oslo etter klipping av vegetasjon ved siden av gangveg. Foto NMBU

6 Miljø- og klimavirkninger

Den viktigste miljøeffekten av bedre vegetasjonsutforming i parker er knyttet til utbedring av by- eller lokalmiljøet som kan bli triveligere for de som ferdes og oppholder seg der. I en studie blant folk over 65 år i Kristiansand var vegetasjon/ trær og grønt det flest (57%) nevnte som et viktig kjennetegn ved områder der de liker å gå (Hjorthol m. fl. 2014). At dette synspunktet deles av mange i befolkningen er også vist i studier som Hagen m. fl. (2019) oppsummerer i sin rapport: Kunnskapsgrunnlag for gåstrategier.

7 Andre virkninger

Trygghet er en forutsetning for at folk skal tørre å bruke parker og grøntarealer og på den måten ha mulighet til å oppleve alle de helsemessige godene som naturen fører med seg. Mengden forskning innenfor temaet natur og helse har økt markant de siste 20 årene, se for eksempel WHO's rapport [Urban green space and health](#) fra 2016. Resultatene er tydelige, naturopplevelser kan påvirke folks helse både mentalt og fysisk. I følge tall fra SSB (2014) er det å gå tur i nærmiljøet også noe mange nordmenn gjør, og på den måten vil trygghetstiltak i folks nærmiljø være med på å bedre folkehelsen. Regelmessig fysisk aktivitet, som en halv times daglig rask gange, kan gi en betydelig helsegevinst (Helse- og omsorgsdepartementet 2015).

8 Kostnader

Å gjennomføre en trygghetsanalyse av en park basert på verktøyet som er presentert krever tid og ressurser. Vi estimerer at hvert skritt i analysen krever omtrent en dag med forberedelser, gjennomføring og analyse. Kostnaden for implementering av de enkelte tiltakene, som beskjæring, nyplanting etc, avhenger av omfanget og hyppigheten av eventuelt ettersyn.

9 Formelt ansvar

Kommunene eier flesteparten av parkene og grøntområdene i norske byer og tettsteder, og har dermed et formelt ansvar for vedlikehold og utvikling. Men det finnes også mange private grøntområder som er offentlig tilgjengelige. Slike private grøntarealer ligger ofte i tilknytning til boliger og brukes kanskje enda mer aktivt. Det blir derfor ekstra viktig å tenke på trygghetstiltak i slike områder.

10 Utfordringer og muligheter

Verktøyet som presenteres i denne tiltaksbeskrivelsen er nyutviklet, men metodene som brukes, samt trygghetsparameterne som vurderes, er basert på tidligere forskning. Mange kommuner arbeider aktivt med trygghetstiltak, men mangler en overordnet plan eller metode for hvordan arbeidet skal foregå. Gjennom å strukturere arbeidet og diskutere trygghetstiltak i forvaltningen øker en bevissthet rundt tematikken og kan slik også bidra til å fremme trygghetsopplevelsen blant brukere.

11 Referanser

Boverket 2010

Vidga vyerna - Planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet. Hentet fra:

<http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2010/vidga-vyerna.pdf>

Elheim, P. 2012

Innbjudande och trygga parker - fallstudie av Sreminarieparken. Eksamensarbete. Alnarp: Sveriges lantbruksuniversitet. Hentet fra:

https://stud.epsilon.slu.se/4248/1/elheim_p_120511_2.pdf

Evensen, K.H., Hemsett, G. and Nordh, H. 2018

Assessing perceived safety in urban parks - A method combining manager and user perspectives. Aas: Norges miljø- og biovitenskapelige universitet. Upublisert paper.

Hagen, O.H., Tennøy, A. og Knapskog, M. 2019

Kunnskapsgrunnlag for gåstrategier. TØI rapport 1688/2019.

Hambraeus Victorson, S. 2013

Trygghet i en stadspark: undersökning av trygghetsaspekten med fokus på Humlegården i Stockholm. First cycle, G2E. Uppsala: SLU, Dept. of Urban and Rural Development. Hentet fra:

<https://stud.epsilon.slu.se/6280/>

Helse- og omsorgsdepartementet 2015

Folkehelsemeldingen. Melding til Stortinget 19 /2014-2015.

Hjorthol, R., Krogstad, J.R. og Tennøy, A. 2013

Gåstrategi for eldre - kunnskapsgrunnlag for planlegging i Kristiansand. TØI rapport 1265/2013.

Jansson, M., Fors, H., Lindgren, T. and Wistrom, B. 2013
Perceived Personal Safety in Relation to Urban Woodland Vegetation – A Review. *Urban Forestry & Urban Greening* 12: 127-133. doi:10.1016/j.ufug.2013.01.005

Meyer, S., Fyhri, A., Evensen, K. H., Nordh, H. og Æversson, G. 2019
[Hvordan skape trygge og levende byrom?](#) Oslo, Transportøkonomisk institutt. TØI-rapport 1696/2019.

Miller, Lynden B. 2009
Parks, Plants and People, Beautifying the Urban Design. New York

Sreetheran, M. and van den Bosch, C. C. K. 2014
A Socio-Ecological Exploration of Fear of Crime in Urban Green Spaces - A Systematic Review. *Urban Forestry & Urban Greening* 13: 1-18.

Statistisk Sentralbyrå 2014
Idrett og friluftsliv, levekårsundersøkelsen, 2014. Oslo: Seksjon for inntekts- og levekårsstatistikk. Hentet fra:
<https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/fritid/hvert-3-aar/2017-10-27>

WHO 2016
Urban green spaces and health. A review of evidence, WHO Regional Office for Europe.
Hentet fra:
http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/321971/Urban-green-spaces-and-health-review-evidence.pdf?ua=1